

Kartelhivatal?

A közgazdasági élet eseményeit figyelemmel kísérő jogászok előtt bizonyára feltűnt az az élénk érdeklődés és nyugtalanság, amellyel ipari és mezőgazdasági érdekképviseleteink, valamint közgazdasági és politikai életünk reprezentánsai újabban a kartellügyet kísérik. A jó és a rossz kartel régi problémájának fellángolt polemiairodalma keresi a *kartelek közérdekű és a jó erkölcsök irányában haladó működésének biztosítékait*, ezek között pedig a legfontosabbaknak és a legsürgősebbeknek tekintik hazai közgazdászaink is *de lege ferenda a kartellpublicitás és a külön kartellbíróóságok, illetve kartelhivatalok intézményeit*

Az *OMGE* hivatalos lapjának, a *Köztelek*-nek cikksorozata* a német szabályozás mintájára törvényt vagy kormányrendeletet sürget, amely kimondaná a kartellszerződések kötelező írásbeliséget és a szóval kötöttek semmisségét, *kartellhivatalt állítana fel*, amely előjegyzést vezetne a kartellekről és alapszabályaikról, felügyelne arra, hogy a kartelek alapszabályait betartják-e, a visszaéléseket az illetékes hatóságoknál bejelentené és „a vitás eseteket választott bíróságok elé vinné”. (Sic!)

Báró Kornfeld Móric törvénytervezete** — bár szövegezése sem a közgazdasági politika helyes elveinek nézőszögéből, sem jogászai szempontból szintén nem állja ki a szigorú kritikát — bennünket, jogászokat inkább érdekel. Figyelemreméltó indokolás kíséretében egy tizenhárom szakaszból álló *lex ferenda*-t ad, amely főleg a német kartellrendelet nyomdokain igyekszik a magyar közgazdasági életbe a szükségesnek vélt szabályozást beilleszteni. A tervezett törvény *kartellhivatalt*, a kartelhivatal mellett szervezett *árbíróóságot* és felsőbb fórumként működő *kartellbíróóságot* állítana fel. Minthogy a tervezet *csupán az árkartelleket engedi meg* és az ésszerű árképzés szabályait kívánja törvénybe iktatni, e hivatalok legfőbb funkciója is *az áralakulás kellő irányítása és ellenőrzése lenne*. Az árak helyességét a kormány panaszára az *árbíróóság* vizsgálná felül, amely, ha a panaszolt árat túlmagasnak avagy túlalacsonyának tartja, a *kartelhivatal* a szóbanforgó kartelt az ár csökkentésére avagy felemelésére szólítja fel. Ha a kartel a felszólításnak haladéktalanul eleget nem tesz, avagy haladéktalanul fel nem oszlik, a kartelhivatal az ügyet a szankciók alkalmazása céljából a *kartellbíróósághoz* teszi át. A kartelhivatal másik funkciója az volna, hogy *lajstromozná a kartellszerződéseket is és a lajstromozás tényét a hivatalos lapban közzétenné*.

A gondolat nem új, mert a nyilvános kartellajstrom eszméjét már *Landesberger* vetette fel először az első osztrák kartelltervénytervezetről írt birálatával. Az irodalom azóta sokat

* *Havas Mór*: Az ipari kartelek és a mezőgazdaság. Megjelent a *Köztelek* 1926. évi 93., 94., 96. és 100. számaiban.

** Törvény a kartellekről. Kíséret a megoldásra. *Magyar Szemle*, I. köt. 163. l.

foglalkozott e gondolattal és körülbelül oda konkludál, hogy ha már indokoltnak is látszik valamely országban bölcs mérséklettel valamely karteellenőrző szervet életbehívni és kartelnyilvántartásról is gondoskodni, ez a panacea csupán a lelkek megnyugtására alkalmas, mert kiküszöböli azt a pszichológiai nyugtalanságot, amelyet a nagy tömegek előtt a kartelek elzárkózottsága avagy titokzatossága szokott kelteni. A nyilvánosság eszméje különben benne van már az 1897. évi osztrák és az 1904. évi magyar javaslatban is.

Per tangentem foglalkozott a gondolattal a *Nemzetek Szövetsége* múlt évi *világgazdasági konferenciája* is, amely a nemzetközi kartelekről hozott és bölcs mérséklettel fogalmazott határozatában a belföldi kartelek állami ellenőrzéséről így emlékezik meg:

„*Nem kívánatos, hogy a nemzeti törvényhozások előzetes védekezést — à priori preventio-t — tanúsítsán a kartelekkel szemben, utjaiban legyenek a kartelek által elérhető előnyöknek.*“

Ez az álláspont helyeslésre talált a *Nemzetközi Kereskedelmi Kamara* stockholmi kongresszusán is.

Ez idő szerint három kultúrállam létesített állami kartel-ellenőrző szerveket; tekintsük át a keresztülvitel módozatait egész röviden.

Canada 1923. évi június hó 13-án hozott törvénye, amely *The Combines Investigation Act* címet viseli, egy magasrangú funkcionáriusról és pedig a kormányzó által kinevezett regisztrátorról gondoskodik, aki a kartel működése tekintetében hozzá beérkezett panaszokat vizsgálja tárgyává teszi, vizsgálatának eredményét miniszterével közli és mindezekről nyilvántartást vezet. Vizsgálati indítványt írásban és indokoltan lehet kérvényezni olyképen, hogy az ilyen kérvényt hat, Canadában lakó brit állampolgárnak kell aláírnia. A regisztrátor vizsgálata alapján vagy megszüntetési indítványt javasol a miniszternek, akinek indokolt határozata e tekintetben végérvényes, avagy pedig széleskörű vizsgálatot indít a perbeli bizonyítás minden megengedett eszközével. A vizsgálati eljárás, kivételes esetektől eltekintve, *titkos*, aminthogy a vizsgálat eredményéről szóló indokolt jelentés is a nyilvánosság elől elzárható. Ha e jelentés oda konkludál, hogy valóban a *közjóba és a közgazdasági érdekekbe ütközik a kartelnek működése*, a kormányzó államtanácsban elrendelheti az ellensúlyozó intézkedéseket, nevezetesen azt, hogy a kartel által előállított termények vámmentesen engedtesenek be és a kartel esetleges szabadalmi visszavonassanak. *Az ilyenkor törvénytelennek minősített kartelben való közreműködés büntető eljárást von maga után.*

Norvégiának kimondott karteltörvénye van, és pedig az 1926. évi március hó 12-én kelt „*Törvény a verseny-korlátozások ellenőrzéséről és az árképzéssel való visszaélésekről*“. Jellemző, hogy e törvény árkontrolláló tevékenységében kiterjed azokra a községi üzemekre is, amelyek magánvállalatokkal versenyeznek. Két szervet állít fel, az *ellenőrző irodát* és az *ellenőrző tanácsot*. A kartelek és az áralakulás tekintetében az ellenőrzést az *ellenőrző iroda* gyakorolja, ahonnan fellebbezésnek van helye

az *ellenőrző tanácshoz*. Az *ellenőrző iroda* vezeti a nyilvántartást, amelynél jelentkezni tartoznak a vállalkozók mindama társulásai, amelyek az árak, a termelés, illetve a fogyasztás szabályozását célozzák és ezáltal a piaci viszonyokra befolyást gyakorolnak. E nyilvántartó irodánál, amelynek *feljegyzései kizárólag a hivatalos szervek részére hozzáférhetők*, nyújtandók be a szóbanforgó megállapodások szövegei is. A törvény kimondja azt is, hogy a kartelszerződések legfeljebb egy évre és pedig legalább háromhavi felmondással köthetők. A be nem jelentett kartelszerződés semmis. Az *ellenőrző tanács* konkurenciaszabályozó kartelszerződéseket feloldhat, illetve felfüggeszthet. A törvény intézkedéseket tartalmaz a bojkott, az exkluzív szerződések és az árkülönböztetések tekintetében is, igeu általános szabályban bocsátván előre, hogy a *karteleknek a közjőval, az áraknak pedig a normális s méltányos áralakulással ellentétben nem szabad állaniok*.

A közismert *német kartelrendelet*,* amely tudvalevően csupán a gazdasági hatalmaskodásokkal való visszaéléseket kívánja szabályozni, a *Reichswirtschaftsgericht* mellett külön bíróságként működő *kartelbíróságot* lépteti életbe, amelynél a Reichswirtschaftsminister indokolt esetekben bizonyos közjőval ellentétbe kerülő kartelszerződéseknek semmissé nyilvánítását, illetve azok keresztilvitelének megtiltását indítványozhatja. A rendelet novumaként említett *felmondási „fontos ok”* tekintetében, valamint a miniszter ellenőrzési jogából folyó egyéb indítványok tekintetében a *kartelbíróság* van hivatva dönteni.

E futó áttekintésből nagy általánosságban azt láthatjuk, hogy a *termelés organizált szervezetének egészséges tényezőit a külföldi törvényhozások bántó ellenőrzésektől és beavatkozásoktól lehetőleg kímélni kívánják*. *Canada* kartelszervei csak a publica actio eselén lépnek működésbe, *Norvégia* bejelentési kötelezettséget megkövetel ugyan, de a nyilvánosságot nagyon is indokoltan kizárja ellenőrző tevékenységéből, *Németország* kartelrendelete mindössze a közjőval, a közérdekkel szemben való felelősségérzetéhez akarja a termelést és a kereskedelmet visszavezetni és ezért csupán a gazdasági hatalommal való visszaélés eseteiben nyújt a kormány ellenőrző hatalmának és a speciális kartelbíróságnak intézkedési lehetőségeket.

Grunzel a jogászok munkáját a kartelproblémáknál feleslegesnek, sőt károsnak tartja. Sokat lehetne tehát beszélünk arról, vajjon hazánkban, ahol nem úgy, mint Németországban kétfőzernégyszáz kartel, hanem becslések szerint ötven, hatvan, avagy hetven kartel működik, a közjőval esetleg önző érdekei szempontjából ellentétbe helyezkedő néhány kartel kinövésének megfékezésére szükséges-e egy hatalmas, újabb és költséges apparátust életbehívunk, szükséges-e, uo, mint azt *Kornfeld báró* javasolja, az ipari termelés adatait a feszélyező nyilvánosság elé vinnünk és a világgazdaságban liliputi helyet elfoglaló gazdasági életünk számára olyan

* Verordnung gegen Missbrauch wirtschaftlicher Machtstellungen, 2. November 1923.

Konstruktionsjurisprudenz-et teremtenünk, olyan új jogi direktívákat és szerveket létesítenünk, amelyeket bölcs, tanult és józan közgazdasági intézkedések célszerűen pótolhatnak. Amit *Kornfeld báró* nálunk javasol, azt Németországban 1926-ban a szociáldemokrata javaslat tartalmazta. Ne felejtjük el, hogy ezzel államszomszédaink gazdasági politikájánál — talán hátrányunkra — messzebb mennénk.

Véleményünk szerint a legtöbb, amit közgazdasági életünk egyes csoportjai a magyar kartelekkel szemben ma kívánhatnak, a *kartel bejelentési kötelezettségének igen tapintatos és bölcs módon való megvalósítása*, kiegészítve a nemzeti termelés tényezőinek autonóm szerveiből összeállított magas színvonalú *irányító bizottsággal*, amely hazai termelésünk egy-egy szervezeti szempontjából *szükség esetén direktívákat is adhatna karteleinknek, beléjük nevelhetné a felelősségérzet tudatát* a gazdasági közösséggel szemben és makacs esetekben *actio publica*-val is léphetne fel a rendes bíróságok előtt, a kormánynál egyidejűleg megfelelő közgazdasági intézkedések javasolása mellett.

A karteljogi reformeszemlék hirdetői elfelejtkeznek nálunk arról, hogy a *jog csak kiforrott közgazdasági megállapítások után, alapos adatgyűjtő és anyagcsoportosító munka után kezdhet ilyen fontos kérdésben új szabályozáshoz*. Németországban az u. n. nagy kartelankét (1903.) után, amelynek anyagát öt hatalmas kötetben a *Kontradiktorische Verhandlungen* örzi, a reformideák huszévi erjedése és tisztulása után jutottak el a 2400 kartel számára jogszabályokat statuáló *Kartelverordnung*-ig és nekünk is óvakodnunk keli attól, hogy ipari termelésünk organizált kialakulásának rendjébe elhamarkodottan és készületlenül belenyuljunk. A német *Kartelverordnung*-nak is az alapelve a *gazdasági szabadság valóságos visszaállítása*; ezt az elvet pedig nekünk csak fejlesztenünk szabad, nem pedig visszafejlesztenünk.

Dr. Király Ferenc.

A munkák kérdése a magánalkalmazottak szolgálati viszonyáról szóló törvénytervezetben.

A magánalkalmazottak szolgálati viszonyáról szóló törvénytervezetnek a magyar munkajog terén korszakos fontosságát a Polgári Jog olvasói előtt fejtegetnem nem szükséges. Ugyancsak szükségtelen kiemelnem a tervezetet eltöltő méltányosság és praktikus humanizmus szellemét, hiszen ennek a tervezet előadója, dr. Pap Dezső, már eleve, személyében, garanciáját nyújtotta. A tervezet egyes részleteivel vagy passzusai-val szemben megtehető észrevételeknek viszont a részletes tárgyalásnál jön meg az ideje. Hozzászólásom célja, hogy a tervezet egy paragrafusának olyan hiányaira mutassak rá, amelyek, kellő átszövegezés nélkül, szociális és közgazdasági kihatásaikkal a munkavállalóknak a tervezetben kontemplált előnyök